

SLOVENIJA MED CENTROM IN PERIFERIJO

Mojca Novak

Zadnja leta sta Srednja in Vzhodna Evropa spet prizorišči rušenja in vzpostavljanja novih meja in razmejitev, tako da se zdi, kot da obe svetovni vojni nista prav nič zakoličili dokončno, temveč le začasno. Ljudska evforija je zrušila Berlinski zid pod domnevo, da je bil zgrajen zato, da bi preprečil pobeg v svobodo. Leta za tem so pokazala, da je bil v resnici zgrajen zato, da bi tisti za njim ostali tam, kjer so bili, kajti gradijo se novi in novi zidovi, da se nenadno sproščeno hlepenje po svobodi ne bi zadovoljevalo tam, kjer naj bi imele te sanje svoj dom. Na Zahodu.

Kje so te meje? Na Odri in Nisi? Na Muri in Dravi? Ali na Drini? Si je Jalta le vzela nekajdesetletni oddih, da se bo ponovno dogovorila - brez neposredno prizadetih, seveda - kje se bo vzpela nova železna zavesa?! Toda, vemo in izkušnje nas učijo, če jim znamo prisluhniti, da reke niso predvsem vez in pot izmenjave, temveč ločnice, po katerih brodarijo brodniki in vozijo zaznamovane ubežnike in ubežnice na drugo stran. So meja, ki loči svetove, njihove kulture, ki oblikuje misel in jezik razločevanja. Fizične ločnice postajajo ideološke, kulturalne, socialne in psihološke, kot bi jih Haronovi podložniki spreminjali v reke pogubljenja in pozabe, kot da se pred temi z(a)lomi na njihovih bregovih ne bi pirovalo in družilo.

Pred dobrim letom je Eric Hobsbawm, profesionalno sicer zgodovinar, zasebno pa gospod z zelo peštrim srednjeevropskim etničnim poreklom, to ponovno lomljenje Srednje in Vzhodne Evrope dojel kot zagreto propagiranje novega modela, ki se v politiki prikazuje kot parlamentarna demokracija, v gospodarstvu pa kot tržni kapitalizem. V resnici ne gre za model, temveč predvsem za reakcijo proti tistemu, kar je bilo nekoč. Morda se bo to nenadzorovano nihanje uneslo, če se bo smelo unesti, in postalo kaj bolj delujočega. Tudi če se to zgodi, ni veliko upanja, razen morda za nekatere marginalne izjeme, da bi se kateremu od teh družbenih sistemov res posrečilo stopiti v klub žzares' naprednih in sodobnih držav. Saj se posnemanje modelov gospe Thatcher in gospoda Reagana celo v sistemih, ki jih niso upostošili državljanske vojne, kaos in anarhija, ne kaže kot bleščeč civilizacijski dosežek.

Prve novodobne posocialistične izkušnje pa kažejo, da sta prav ta dva modela deležna posebne pozornosti pri hotenem ali nehotenem posnemanju. Kaj se lahko izcimi iz tega? Zelo verjetno novo razočaranje, tokrat nad sedanostjo in prihodnostjo, ki se bo pridružilo tistemu nad preteklostjo. Slednja kot razbito zrcalo leži pred našimi golimi nogami, prva je nepregledno bučanje novih udarcev razočaranj in ponižanj, druga pa brezperspektivna megla. V svoji sicer objubljeni, toda nedoseženi potešenosti bodo ljudje ponovno iskali krivca in odgovornega za razbite sanje v Drugih in v Drugačnih. Namesto da bi se angel ozrl nazaj in premislil o možnih perspektivah za naprej, bo svoj ksenofobični in netolerančni gnev pljusknil v Tujce in Tujke. Toda, to ne bo prva tovrstna izkušnja v teh prostorih.

Kam lahko v tej zapleteni mreži sedanosti in razbitinah preteklosti umestimo Slovenijo? Kaj je bolj odločilno za njeno pot naprej - davna habsburška preteklost ali jugoslovanska izkušnja

monarhičnega režima in samoupravnega socializma? Katere korenine bodo določile njeno pot naprej? In kako ta perspektiva nejasne prihodnosti odseva v pojmovnih okvirih različnih družboslovnih disciplin? Z angažiranjem strokovnjakov iz različnih družboslovnih disciplin in različnih konceptualnih usmeritev smo poskušali premišljati v tem okviru. Namen seveda ni v tem, da bi sami poiskali jasne in nedvoumne odgovore na zapletena in prepletena vprašanja. Lahko smo bolj skromni. Nakažemo lahko samo možne umestitve slovenskega družbenega sistema na breg katere od omenjenih rek. Ali je ta prostor morda v sotočju ali pa le v mrtvem rokavu? To avanturo razmišljanja o naši družbi kot o sistemu, umeščinem na negotovem in netrdnem prostoru med Zahodom in Vzhodom Evrope, smo si privoščili na plenarnem delu sociološkega srečanja aprila 1994 v Portorožu.